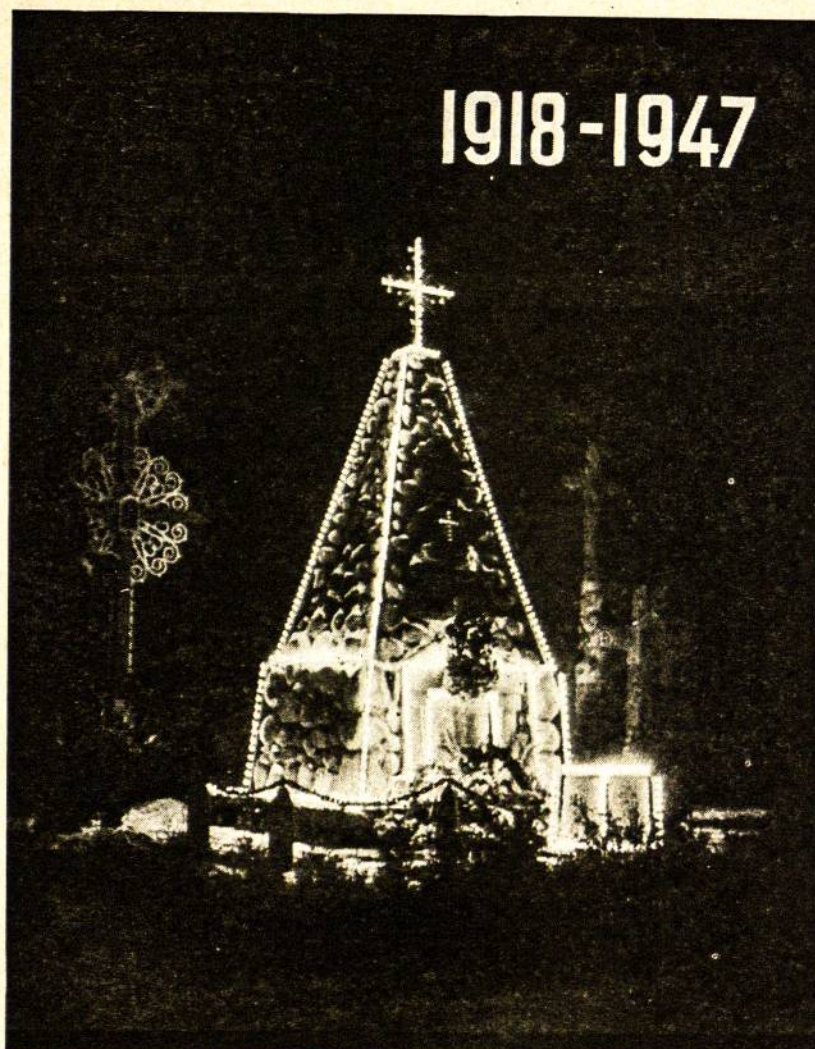

N 1.

1947 - II

II metai

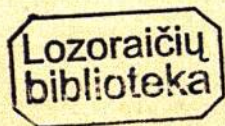
1

II metai

1947 - II

1884

1947 2. 16.

Lietuvių Akademinio Jaunimo V. Europoje

ŽURNALAS Nr. 1 (6)

Amžiai slenka slėgdami

Mes per amžius žengdami

Buvom, būsime laisvi!

B. Sruoga.

LIUDĖSIO IR SUSIKAUPIMO DIENAI.

Normaliomis gyvenimo sąlygomis tautos laisvės šventė yra džiaugsmo diena išreiškimui pelnyto pasitenkinimo praeities darbu ir kurybos laimėjimais bei entuziastingam susikaupimui neribotiems ateities galimums.

Nūdienės aplinkos nykumoje iš praeities išsineria ryškūs tų laimingų dienų prisiminimai, kai džiaugsmas užtvindydavo kelis milijonus širdžių ir vienu ritmu gaivalingai plakdavo su laisvoj žemėj iškeltos vėliavos šlamėjimu. Šiandien ši diena nesukels mumyse to džiugaus jausmo, tik giliu liūdėsiu ir skausmu apgaubs protą ir širdis. Skaidrus Vasario 16-tos rytas užties Sibiro taigose ir klaikiose Uralo pašlaitėse dešimtis tūkstančių po priespaudos našta palenktų pečių; mūsų žemėje tyliosios sodybose ir miestų nykiuose kvartaluose begalinis skausmas suspaus daugiau dviejų milijonų pasiaukojimui ir ištvermei plakančių širdžių; plačioje vakarų erdvėje kitose dešimtyse tūkstančių plazdens nenumaldomas savosios žemės ir žmonių ilgesys, savųjų vargų ir žmogiškosios buities nužeminimo skaudus išpratimas bei gaudžiai aimana sieloje užlinkantis brolių priespaudos ir kovos vaizdų baisumas.....

Kai širdys ir galvos palinks tyliam susikaupimui prisiminti teisybės ir laisvės kovoje kritusius didvyrius, visos žmogiškosios kūno ir dvasios galios bus parngtos ateities dienų nykumai, ilgesiui, skausmui ir nenutrūkstamos kovos sunkumams pakelti. Tame susikaupime išnyks juoda nelemtimi slegiantis dabarties spaudimas, niūrus pasiryžimas pagraus širdis, protus ir jausmus, tvirtindamas nesugriaujamą tikėjimą neišvengiamai įvyksiančia tikrove virš melo, priespaudos ir tyranijos situacijos iškelti švariausiu žmogaus krauju ir gailiausiom sielos ašarom apšlakstytą tiesos ir laisvės pergalės vėliavą. Ji laisvosios žemės vėjo supama galingais dužiais plaks amžiais esančių, praeinančių ir ateinančių kartų krutinėse, prilaikydama sielos nemaraus teisingumo ir laisvės siekimo bei liūdydama pergalingos žmogaus dvasios didybę prieš melo, priespaudos ir tyranijos mėginimus.

Provokacijos ir blogos valios reiskiniai tremtyje.

Dalis lietuvių tautos šlandien priešo atplėšta nuo savo žemės ir namų, ir nublokšta į šaltas Sibiro stepes bei klaidingas Uralo kasyklas; tautos kamienas pavergtoje tėvynėje neša sunkią teroro ir spaudos naštą didvyriškame pasiryžime ir dvasios didybėje, vedamas negirdėto pasiaukojimo pasipriešinimą prieš raudonojo fašizmo pastangas sugriauti tautos moralės, kultūros ir ūkio pagrindus. Kita dalis tautos, su žymiu intelektualinių pajėgų skaičiumi, patekusi į Vakarų Europos sritis gyvena ateities lūkesčiu, gimtųjų namų ilgesiu, praeitų dienų prisiminimu bei karščiausiu troškimu dalyvauti išlaisvinimo darbuose. Šių nuotaikų stiprumas ir parodo, kad patriotinė pasiryžimo dvasia dėl nykių aplinkos sąlygų ne tik nepalūžo, bet dar labiau išaugo, sustiprėjo.

Reikia pripažinti, kad mūsų galimumus dalyvauti dinamiškoje laisvės kovoje gyvenamuoju momentu žymiai riboja geografinės ir bendros politinės sąlygos. Tačiau, tai negali būti sau priekaištavimu, dvasinės depresijos, apatijos ar nepagrįstų gandy priežastimi. Sunki tremtinio dalia vistiek teikia nemažą tautinės veiklos galimų kultūrinėje, švietimo, lavinimosi, pasiruošimo krašto atstatymui ir politinėse srityse. Iš pavergtos tėvynės gaunamos autentiškos informacijos rodo, kad mūsų broliai nepalūžo drastiškuose priešo mėginimuose, bet sujungę protus ir širdis valingame sielime, veda sunkią, atkaklią moralinio ir fizinio išsilaikymo kovą. Kovojančios tautos vargai ir dvasios didybė sukelia mumyse ne tik giliausius užuojautos ir pagarbos jausmus, bet kartu gaivina realią viltį ir supratimą, kad nuo jų vedamos kovos lėmiamai priklauso visų lietuvių likimas ir ateitis.

Deja, šalia kilnių, taurios dvasios jausmų pavergtai tėvynei, vakarų tremtyje pasirodė reiškiniai, pro kuriuos praėti tylomis negalima. Jau kuris laikas iš Šveicarijos sklinda Juozo Gabriio-Paršaičio vedama nešvari kompanija. Šis pilietis, turįs avantiūristinių palinkimų, priskirdamas sau "valstybės vyro ir veikėjo" sugebėjimus, yra pasižymėjęs jau prieškariniais laikais maišymusi drumstuose diplomatinuose vandenyse ir kompromitavimu Lietuvos vardo ir reikalų.

Nuogirdomis ir iš viešoj spaudoj tilpusių kai kurių informacijų apie krašto rezistencijos organų susidarymą ir bandymus Lietuvos išlaisvinimo darbą krašte ir užsienyje koordinuoti, Garbrys provokatoriškai prisiskyręs sau tariamus pol. vadovybės krašte įgaliojimus (paskelbdamas fiktyvius parašus ir nesamus titulus bei pareigas) ėmėsi kalbėti krašto vardu užsienyje. Savo provokatoriškai veiklai propaguoti, iš neišikių sumų leisdamas lietuvių kalba ir darytu prancūzišku žargonu leidinius - "Tautos Sargybą" ir "Messenger Baltės", skelbdamas išgalvotus krašto vadovybės parėdymus ir šlykščiai dergdamas Lietuvos suverenumo reprezentantus bei tremtinių politinę vadovybę. Lietuvoje tokie provokatoriški ir avantiūristiški reiškiniai eliminuojami griežtomis, realiomis priemonėmis, kurios, deja, negali efektyviai pasiekti užsienyje prisiglaudusių tautos išdavikų. Jų izoliavimo iš lietuviškų reikalų ir viešo pasmerkimo uždavinys tenka pačiai tremtinių bendruomenei, besireiškančiai gyvenime per įvairius grupinius susibūrimus ir jų susibūrimų koalicinį susitelkimą. Kartu tenka priminti prieš kuri laiką platintas masinėle spausdintas informacijos, imponuojančiai pavadintas "Lietuvos partizanų radijo žinios". Šios "žinios" per klaidą net buvo patalpintos kai kuriuose Amerikos liet. laikraščiuose.

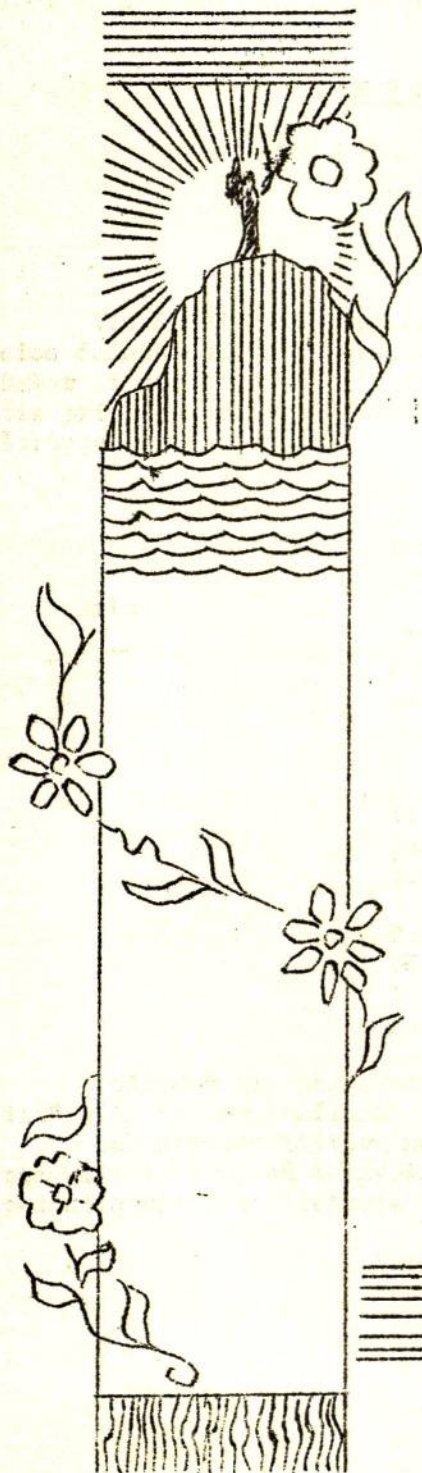
Nei vienas rimtas, nuoširdus tremtinys, atrodo, negalėjo daleisti minties, kad krašto rezistencijos organai galėtų suteikti teisę kalbėti savo vardu pasižymėjusiam nešvariomis kombinacijomis Gabriui, kaip lygiai sveikos moralės žmogus neturėjo skaičiuoti vertomis dėmesio "partizanų radijo žinias", vaizduojančias atviro karo padėtį Lietuvoje ir fantastiškus partizanų laimėjimus. Tačiau su dideliu apmaudu tenka konstatuoti, kad Gabriio nešvari kompanija rado savotiško atgarsio mūsų tremtyje. Ji rado netiesioginio parėmimo kaip tik iš tų sluoksnių tarpo, kurių pareiga ir uždavinys turėjo būti jos eliminavimas ir viešas pasmerkimas. 1946 m. spalio mėn. Vokietijoje leidžiamas katalikiškų grupių centro biuletenis "Mažasis Židinys" sugretino Gabriio istoriją su krašto rezistencijos vadovybės susidarymu ir intencijo-

mis, duodamas toną gandams tokiui tremtinių masei neisivaizduojamo šlykštumo krašto rezistencijos adresu, kalboms ir plepalams, kurie toli gražu nesiderina su platoniskais mūsų šukiais ir kalbomis apie tėvynės meilę, ilgesi ir žūstantiems broliams, užuojautos pareiškimais.

lius, pažįstančius bolševizmo destruktivius metodus, neturėtų stebinti ir per daug jaudinti provokatoriški jų bandymai suklaidinti lietuvių visuomenę ir diskredituoti didvyrišką tautos rezistenciją, kurių žadą užimantis pasiryžimas, vaizduojamas autentiškomis informacijomis, patiektomis politinės krašto vadovybės, ne tik tremtinių ir Amer. Lietuvių, bet ir pasaulinės spaudos puslapiuose (str. serijos apie padėtį Lietuvoje ir rezistencijos veikimą randame "Chicago Tribune", "New York Times", "The Economist", "Dagens Nyheter", "Christian Science Monitor", "Tribune de Geneve", "L'Epoque" ir kt.). Bet mus stebina ir jaudina dory lietuvių neatsakingi plepalai, kuriais spiaunama į kraują pulsuojančią tautos širdį. Dalis nusibankrutėjusios vakarų emigracijos gyvena naiviomis iliuzijomis ir nesveikomis svajonėmis grįžti į kraują auka atkovotą Lietuvą, jos valdyti ir šiltas vietas užimti. Gerai suprasdami lemiantį krašto rezistencijos vaidmenį lėtinėje kovoje, bet gi neišleisdami iš akių ir to pavojaus, kurį krašto vadovybės egzistavimas natūraliai ir neišvengiamai sudaro juokingiems "pateptojo pašaukimo valdyti" svajotojams, parodo tokį apgailėtinai skaudų bandymą netiesioginiais kovojanti kraštą apšmeižti ir jam pakenkti. Kovojančioje tautoje eliminuoti bet kokie tarpusavės trinties momentai ir ginčai dėl ateities Lietuvos santvarkos bendrųjų gairių. Kraštas stovi už griežtai demokratinio principo įgyvendinimą ateities Lietuvoje, todėl aišku, kad kovoti už primestiną tautai valdžią iš atskirų grupių ar žmonių pusės tėra donkichotiškos pastangos - tauta pati jau nuspręs savo santvarką ir išrinks reikalingas institucijas bei organus.

Šios dienos uždaviniai tėra visos grupės, srovės, partijos ir organizacijos, stovinčias už nepriklausomos, demokratinės Lietuvos atstatymą, tolerantiškai sujungti bendrai, koordinuoti, tikslingai išsilaivsinimo atėjimui. To yra pasiekta krašte, bet, dėje, dar neišsivijo. Daliai emigracijos, nekuriai nors politinei grupei ar srovei, bet apskritai, per daug dar būdin, as galvojimas apie ateities Lietuvą, kaip objektą savo noribotiems ir jokia būdu nepanatuotiems materialinio, garbės, ar idealoginio dominavimo siekimams realizuoti. Akademiškoji vakarų tremties jaunomenė, reprezentuodama dinamiskiausią ir ideališkai patrijotinę, demokratinę tautos dalį, savo protus ir širdis nukreipia į kovojanti kraštą, o savo pastangas paskiria pasiruošimui ir lavinimuisi, kad tėvynai pašaukus prie realaus išlaisvinimo darbo ar sunkaus krašto atstatymo, be gėdos galėtų pasakyti savo broliui ir sesei, iškentėjusiems bolševikinio teroro baismus ir rezistencinės kovos našta, jog ji yra verta jų.

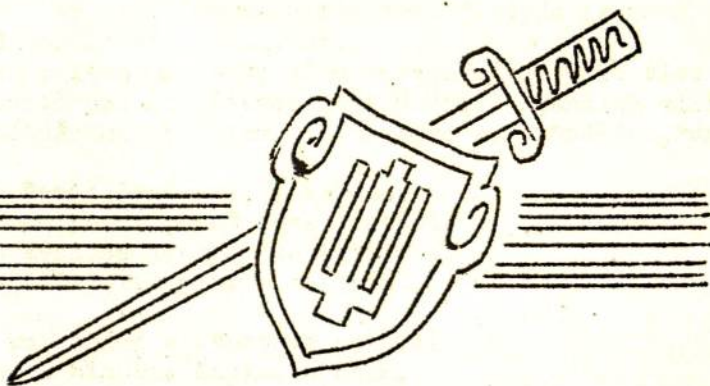
KELSIŠ LIETUVA !

Ilg galingas griausmas gaudžia laisvės varpas
Skelbia didį gandą: - Kelsis Lietuva!..
Keisis amžių bėgiai, keisis kartų kartos,
Bet šalis lietuvių amžiais bus laisva!..

Ar girdi, kaip šaukia tavo brolių kraujas,-
Kaip vaitoja žemė Nemuno šaly?..
Ar jauti, kad gimsta vėl Mesijas naujas,-
Ne išminčių raštuos, bet žmogaus širdy?!

Iš kaimų ir miestų, iš urvų ir girių
Iš tremties golgotų renkasi minia...
Kankinių net dvasios iš kapų išnirę
Šaukia visai žemei: - Kelsis Lietuva!..

Andrius Meškis.

Andrius Meškis.

M Ū S Ų T Ė V I Š K Ė D A B A R.^{x)}

"Dabar čia ilgis žalias sodžius
Toli išklydusių laikų, -
Ir vakarai čia taip nuobodūs,-
Be jokio džiaugsmo be dainų!...
/Iš Partizanų dainos/

Visada Ji buvo liūdna, rimta, susimąsčius. Visada melancholiškai skambėjo Josios dainos, skausmu persunkti buvo Josios pasakojimai ir prisiminimai. Bet dabar?! Dabar Ji dar liūdnescnė. Didelė kančia, didelis skausmas, didelis tikėjimas ir viltis pripildė Josios didžiulę širdį. Nedirbtinai šiandien Lietuvoje gimsta poeto širdyje tokie posmai:

--Po tą sutemą, po plyną,
Skausmas smaigia ir troškina,-
Lyg žuvėdra vandenyno
Klykia klykdamas širdy!..

Arba:

Iš erdvių ar žemės yščiaus.
Ar iš laimės vakarykščios,
Lyg patyčiai išsivysčius
Skamba muzika gaili..

Skamba, aidai, rauda, gelia,-
It našlaitiškai berželiai,
Verkdami prie viešo kelio
Ciulpia kraują iš širdies...

Tartum visa žemės gėlą
Išvyniojo vieškaliais
Ir pati nuo jų pašėlo.
Pabučiavimu mirties!..

Tačiau šalia begalinio skausmo ir liūdesio mūsų Tėviškės širdyje išaugo didžiulis ir nepalaužiamas pasiryžimas kovoti ir laimėti.

Dar niekada Lietuva nebuvo taip įtempusi savo jėgų kovoje už savo ir viso pasaulio laisvę, už teisybės ir žmoniškumo laimėjimą, kaip dabar. Šiandien virš pusantro milijono lietuvių su nepalaužiamu atkaklumu taria savo prispaudėjui, rusui:

"Tegu visa žemė: Londonas, Paryšius,-
Ar Niu Jorko ponai prieš tave drebs!
Tegu pats Mesijas įsakys nuo kryžiaus,
Prieš tave lietuvis ginklo nepadės!

Nepadės, kol žemėj viešpataus apgaulė,-
Kol raudonas siaubas žagina mintis;
Kol teisybės triumfo,-tikro džiaugsmo saulė,-
Ne tik mūsų žemėj, bet visur nušvis!..

Be skausmo, liūdesio, pasiryžimo, pasiaukojimo, kovotojiškumo, mūsų tėviškė

^{x)} 1946 m. gale Lietuvą mačiusio pasakojimas. - Red.

parodo tokių dvasinio tvirtumo savybių, kad sunku ką nors gėnašaus surasti didžiu-lėje tautų istorijoje, arba net pasaulinėje literatūroje. Šioje nežemiškoje kovoje, mūsų tauta surado savy virš žmoniškų jėgų, davė nežinomą pasauliui pasiaukojimo pavyzdžių, kurie, nėra abejonės, sužibės kada nors gražiausiu deimantu pasaulio istorijoje.

Bet ne apie istoriją norėjau kalbėti Tau, mielas skaitytoja. Norėjau pasidalinti su Tavimi tais įspūdžiais ir išgyvenimais, kuriuos teko patirti ir išgyventi praėjusią vasarą Lietuvoje. Sunku kalbėti, sunku pasakoti. Dar, rodos, tik vakar mačiau žemėtus partizanų veidus, dar šiandien girdžiu jų vado duslius, tartum iš žemės gelmių cinančius žodžius: "Keliuk, laimingai! Pasiekęs laisvąjį pasaulį, papasakok jam apie mūsų skausmą. Atskleisk jam plieninę uždangą ir parodyk pasauliui visas niekšybes, kokias daro mums rusai. Šauk gyvų ir mirusių vardu pagalbos! Nejaugi nesuvirpės pasaulio širdis? Nejaugi visas pasaulis būtų krauju apsvaigęs?!... Sutikęs mūsų brolius, mūsų seses bei tėvus, vargstančius tremtinio kely, paguosk juos! Pasakyk, kad mes išlaikysime dar daug metų. Kad laukiame jų ir ilgamės! Jie primena mums laisvės laikus. Jiems grįžtant ir laisvė sugrįš".- Čia nutrūko jojo balsas. Jo akyse sužibo skausmo ašaros. Tik akimirka. Jis vėl kalba, tyliau, bet dar tvirtesniu balsu: "Gal jau niekad nepasimatysime. Juk mes tik trąša iš kurios ateities kartos čiulpsis sau jėgų! Ziurėkit, kad sugrįžę neišniekintumėt mūsų kapo!"

-Aš grįšiu!.. Nepajutau, kaip iš širdies išsprūdo žodžiai. Broliškai atsi-sveikinęs, lydimas žaliukų, leidauis pilynį!.

Dar šiandien girdžiu kaip verkia vandenys Šešupėj, kaip vakaro prieblandoje skamba partizanų daina:

Apjuosė kapą lieknas berželis,-
Žvaigždėm pabiro tyli naktis,
Nelauk, motule, negrįš sūnelis,-
Nebebučiuos jis Tavo akis!...

Girdžiu, kaip juodžemis krauju kvėpuoja ir kaip iš pelkių išnirusi balta paukštė suklykia tamsioj naktį:

-Aš gyva! Aš gyva!..

Taip, Tu gyva, mano žeme! Gyva, nes tau netrūksta sulčių ir kraujo! Tau netrūksta trąšų!

O mes? Kaip sunku mums išjausti Tave, kaip sunku išgirsti Tavo šauksmą čia, svetimoj žemėj ir savo menkystėj!

Kas? Kas galės perduoti Tėviškės skausmą, atpasakoti josios vargus? Kas galės atvaizduoti josios kovų ir pasiaukojimo didybę? Tatai galima tik pajusti ir pačiam išgyventi!...

N e, t a i n e m a n o s ū n u s !

K.miestelio aikštėje guli šeši nužudyti partizanų lavonai. Pasibaigus išniekinimo ir "pergalės" puotai, prasideda atpažinimo tyrinėjimas. Daugumas veidų sužaloti, tik vienas jaunuolis, persautas per krutinę, nespėjo susprogdinti granatos. Vietiniai NKVD-istai nustato, kad tai našlės B. sūnus. Ir piktas gandas žiūbu apskrieja apylinkę. Įsako atvesti motiną. "Viešpatie, stiprybės, stiprybės šiai vargšei, nelaimingai motinai!" Iš širdies gelmių plaukia maldos ir aimanos. Motina slonka tyli, kaip žemė. Tik akys kažkokia ugnim liepsnoja. Prieina prie lavono. Ji pasilenkia ramiai, tiriančiai jį apžiūri, paglosto jo veidą, plaukus. Ramiai atsisuka į NKVD-istus ir šaltu, abejingu balsu taria: -Ne, tai ne mano sūnus. -Kaip tai, juk aš jį ir nuluptą pažinčiau!-suunka vietinis stribitėlis ir buože užsimoja. -Ne, tai ne mano sūnus! tokių pat ramiu tonu atsako motina, tarytum aplinkui nieko nebūtų. -Paleiskite ją! Tai negali būti josios sūnus!.. įsako NKVD majoras, visa laiką tiriančiai sekęs motiną. Motiną paleido. Ji išėjo iš miestelio ir.... sugriuvo.

Nors tu, šuneli, pasigailėk manęs!..

Šešiolikametė gimnazistė Marytė, po vasaros atostogų kaime, skuba į Ukmergės miestą. Saule įdegy kojos veda ją gerai pažįstamais takeliais ir lauko keliukais. Išėjus ant plento, stabteli ir apsidairo. Plentas beveik apituštis. Kartas nuo karto pravažiuoja raudonarmiečių ar NKVD mašina, praeina pilkasis keleivis. Apsia-vusi kojas ir apsitvarkiusi, Marytė patraukė miesto link. Priemiesty stovėjo sunkvežimis, apie kurį slampinėjo keletas NKVD-istų.

—Gal sugedo mašina?— pagalvojo Marytė. Tačiau kažkoks nerimas nupurtė jauną jos širdį. It jauna stirniukė, Marytė dairėsi skersgatvio, kad aplenkti šiuos Rytų žvėris. Tačiau likimo buvo lenta kitaip. Kur buvęs, nebuvęs prisistatė jaunas, šeriuotas geltonsnapis NKVD-istas ir rankas iki alkūnių laikydamas kišenėse užkabi-no Marytę daryta lietuvių-rusų kalba:

—Ką bijai? Mes ne žvėrysę Cha, cha! Sėsk, pavėžinsim! —Dėkui, man čia pat namai! — Svečiai atsako Marytė ir ruošiasi eiti. —Valauk, neištrūk! —Čiupdamas už rankos ir šlykščiai šypsodamasis sako geltonsnapis.

Marytė suvirpa, lyg pašauta paukštė. Apsidairo aplink, lyg ieškodama pagal-bos, bet jos akys susiduria su dar šlykštesnėmis akimis, kaip jos užpuolėjo:

—Na, Ivan, vesk ją čionai! Apčiupinėsim. Gal ką uždrausto turi, bus progos! Šaukia iškraipyti snukiai.

Marytė trukteli ranką ir, išsilaisvinusi, visu smarkumu pasileidžia bėgti. Netoli tebėgo. Gauruotos rankos nučiupo ją už plaukų ir nusivilko į sunkvežimį.

—Prisipažink, ką slepi, kad bėgai?!— tardė ją NKVD-istai. Marytė tylėjo. Ji nepratarė nė žodžio net tada, kaip buvo nurengta visai nuoga. Be kelių knygų ir vieno partizanų laikraščuko, pas Marytę nieko daugiau nerado.

—Iš kur gavai? Prisipažink geruoju! Užmušim, jei tylėsi? Marytė tylėjo. Tik sukąstos lūpos virpėjo, tik jauna širdis tyliai, tyliai meldėsi.

Marytę įmetė į NKVD požemį. Ją tardė, kamšino, klausė. O ji tylėjo ir mel-dėsi. Nei ašarų nei pykčio. Artinosi žiema. Rusijoje buvo šalta ir drėgna. Jos įdegy skruostai nuvyto, pagelto. Akyse degė nežemiškos ugnys.

—Viešpatie, atsiųsk man mirtį!..— vienintėliai žodžiai, kuriuos Marytė per tris mėnesius ištarė.

Vieną naktį į Marytės rūšį atėjo pats vyriausias NKVD tardytojas, lydimas vi-sos svitos būdelių ir pikto, apmokinto šuns. Marytę išrengė nuogai. Sulyęs jos kūnelis virpėjo nuo šalčio, bet baimės ji nejautė. Ji atsiklaupė, šudėjo rankutes ir tyliai meldėsi.

—Tu turi viską pasakyti mums! Mes turime priemonių tave priversti! Jei viską pasakysi, ką žinai, tau bus daug lengviau ir mums geriau! —pradėjo kalbą tardytojas.

Marytė tylėjo. Į tardytojo grėšimus ji net nekruptelėjo. —Išdeginti jai krūtis!—sušuko įpykęs tardytojas. —Sulaužyt žandikaulius! Šunim ją sudraskyti!

Šuo lyg supratęs rusų tardytojo įsakymą, ėmė piktai urgzti ir skalenti dan-timis artindamasis prie Marytės.

Staiga Marytė atsisuko į šunį, uždėjo rankutę ant jo galvos ir žiūrėdama jam tiesiai į akis, pratarė virpančiu balseliu:

—Nors tu, šuneli, pasigailėk manęs.. Šie žmonės nebeturi širdies! Tu mane geriau suprasi.—

Tardytojas nustebė. Jį stebino netiek tas faktas, kad apmokytas šuo pakluso savo aukos, kiek nepaprastas mergaitės balso virpėjimas.

—Ką ji pasakė?—paklausė tardytojas vertėjo, nesuprasdamas lietuviškai.

Vertėjas išvertė pažodžiui. Tardytojas lyg paraudo, lyg susigėdo ir išdrai-kytai sušvepleno:

—Tardymas baigtas! Išsiųskite ją pirmuoju transportu! Prakeikta tauta! Prakeiktos moterys, kurios gimdo tokius vaikus! — Ir spioves Marytei į veidą išėjo lydimas svitos!. Visi išėjo. Niekas nepasiuntė Marytei paguodos žviegsnio Niekas, net širdį, neužjautė jos iš visos šios svitos, turinčios žmogiškąjį pavydalą. Niekas, be šuns, kuris nors auktelėjo maloniai...

/Bus daugiau/

Prof. H. Tingsten

DEMOKRATIJOS ISSIVYSTYMO PAGRINDINIAI BRUOZAI.

/tesinys is praeito numerio/

Šiame sąryšy reikalinga priminti, kad senasis socializmas kai kuriuo požiūriu gali būti laikomas priešingumu senajam liberalizmui, kitu požiūriu - jo mokiniu ir vykdytoju. Priešingai liberalizmui buvo reikalaujama ekonominio išlyginimo ir kolektyvinio veikimo, ar jisai vykty per visuomenę ar pagal labiau įprastą galvojimą - per atskiras gamintojų grupes arba sąjungas. Tačiau socialistas, kaip ir liberalai, tarėsi veikti už ekonominę ir politinę laisvę; socialistinėje visuomenėje pasireikstų individualine apsisprendimo teise kolektyvinio darbo rėmuose, ir buvo net įsivaizduojama, kad pati valstybės galva - kurios pagrin dinė funkcija, pagal Adam Smith, buvo laikoma privačios nuosavybės teisės apsauga - turėtų išnykti. Galima sakyti, kad pagrindinis skirtumas tarp tų abiejų krypčių anuo metu glūdėjo tame, kad pagal liberalizmą laisvė būtų realizuota, panaikinus luominę visuomenę, gildijų sistemą, ekonominius suvaržymus, tuo tarpu pagal socializmą didžiulė visuomenės reforma, pravesta valstybės įsikišimu arba per privačias organizacijas, būtų tikros laisvės pirmoji sąlyga, laisvės, kuri apimtų pašalinimą faktiškų, jei ir ne legalių privilegijų ir igyvendinimą idėjos apie tikrai vienodus galimumus visiems.

Patį konstituciniai politinį išsivystymą tame laikotarpyje paliečiu tikrai keeliais žodžiais. Kaip ir anksčiau, Anglija, J.A.V-bės ir Prancūzija daugumoje tiek liberalizmo, tiek demokratijos požiūriu atstovavo pažangiajai linijai. Šių valstybių tarpusavę įtaka, kaip ir įtaka į kitas valstybes, daugelyje atvejų yra labai žymia. Per kovas Anglijoje prieš 1832 metus parlamento reformos nurodymas į amerikiečių pavyzdį buvo parama reformos šalininkams, o dar didesnę rolę vaidino agitacijoje demokratizavimas, sekęs iš liepos mėn. revoliucijos Prancūzijoje. Balsavimo teisės išsipleitimas minėtose trijose valstybėse per 1832 metus yra gera iliustracija apie skirtumą tarp įgyvendintos demokratinės ir pusiau demokratinės privilegijos valstybei. JAV-se turėjo balsavimo teisę vienas iš 4-5 gyventojų /dalyvavimas rinkimuose buvo menkas, iš dalies dėl trūkumų rinkikų registravime/ Anglijoje vienas iš 30-ties ir Prancūzijoje - vienas iš 200 - tų; vadinasi, iš suaugusių vyrų JAV-se turėjo balsavimo teisę didžioji dauguma, Anglijoje - vienas iš 8, Prancūzijoje - vienas iš 50.

Vasario mėn. revoliucija Prancūzijoje turėjo pasekų visoje Europoje, o Anglijoje ji iššaukė kartistų judėjimo paskutinį ir didžiausią jėgų sukaupimą. Napoleono III - jo valdžios paėmimas, kaip ir pirmasis Napoleono režimas, reiškė paramą demokratijos priešinams, kurie su pakilusiu autoritetu galėjo tvirtinti, kad visuotinė rinkimų teisė ruošia kelią tiranijai. Panašių pasekų turėjo pradžioj Amerikos pilietinis karas 1861 - 1865 m. Vadovaują sluoksniai Anglijoje ir Prancūzijoje tikėjosi, kad pietinės valstybės laimės, ir kalbėjo, kad demokratija dar kartą parodė savo nesugriebimus. Siaurės valstybių pergale prisidėjo prie Napoleono III-jo padėties susilpninimo ir tuo pačiu prie "liberalinės" imperijos įkūrimo; Anglijoje ta pergale iššaukė 1867 metų didžiąją balsavimo teisės reformą, lemiantis žingsnis link visuotinės balsavimo teisės.

.....

Apie 1870 metų demokratija susilaukia žymių laimėjimų daugelyje kraštų; neminint keletos kitų pavyzdžių, pakaktų nurodyti į tik ką sumintą reformą Anglijoje, į balsavimo teisės įvedimą Vokietijoje /bet ne jos atskirose valstybėse/ ir į demokratinės respublikos įsteigimą Prancūzijoje. Ar yra kurios ar kuri nors bendra tų veiksmų priežastis? Atrodo, kad, kiek tas galima būtų tvirtinti, tai tik suminint labai bendrus reiškinius, kurių reikšmė į demokratijai yra labai ir labai sunkiai nusakoma. Išrudies švietimo kilimas, gerbuvio augimas, industrilizacija ir t.t. Tačiau tikty kiekvienu atveju šiame sąrysyje kai kuriuos politinius ir idealoginius pasikeitimus. 19 amž. paskutiniams dešimtmečiams būdinga yra bendras politinis atslugimas. Baimė, kuri kilo konservatorių tarpe dėl balsavimo teisės išplitimo, turi tendencijos mažėti; plinta mintis, kad didžiosios rinkikų masės gali būti įjungtos į esančią santvarką ir net gali tapti parama tai santvarkai; minėtinas faktas yra tas, Anglijoje Disraeli, o Vokietijoje Bismarch stovėjo už naujausius balsavimo teisės nuostatus.

Senoji liberalinė ideologija pakeičiama palengva nauju liberalizmu kurs iš vienos pusės, pripažįsta demokratinius pagrindus, o iš antros pusės sąryšį su tuo, dirba už socialpolitinės reformos ir santuresnį valstybės įsikišimą, išlaikydamas privados nuosavybės teisės ir ūkinio veikimo principą. Arba tvirtindama tiesiog kad laisvė, minimalinio valstybės pasireiškimo prasme, turi būti apribota, atsižvelgiant į neturtingų tautos grupių interesus, arba sukuriamą naują laisvės sąvoką: valstybė įvairiais reguliavimais, pav., darbo laiko įstatymais, socialiniu draudimu, gali padidinti kaikiurių piliečių grupių realinę laisvę, p darydama juos daugiau nepriklausomus nuo kitų visuomenės grupių, pirmoj eilėj darbdavių atžvilgiu. Anglijoj iškilo ši linija įstatymuose dėl darbo laiko jau pereinamo amžiaus viduryje, ir ji buvo vis daugiau akcentuojama su kiekvienu vyriausybės pasikeitimu. Gladstone ir Disraeli vyriausybės 1868 - 1880 m. galima sakyti, reiškia pirmąjį pralaužimą, o ta tendencija žymu abiejose didžiosiose partijose, kurios tikrumoje per visą 19 amžių atstovavo toms pačioms ekonominiai socialinėms pagrindinėms pažiūroms. Vokietijoje socialinis reformizmas plečiasi per Bismarck'o valstybę, kuri, nepaisant visuotinės balsavimo teisės, lieka nepajudinama. Socialistinės partijos, kurios į šimtmečio galą eilėjo kraštų įgauna pastovumo ir stiprybės, nors paprastai maža įtakos į renkamų organų sudėty, - daugiau ar mažiau atvirai atsisako nuo revoliucinių planų ir tikisi perimti valdžią demokratizuotos valstybės rėmuose, tiesa sakant, dažnai laikydamos liaudies valdymasi daugiau gera prasme, negu tikslu, kuris turėtų būti siekiamas ir giriamas. Naujasis liberalizmas ir socializmas eilėje kraštų nustato bendrą veikimą demokratizacijai pilnai įgyvendinti ir socialinėms reformoms praversti; prieš juos stovi konservatyvi kryptis, kuri toli gražu nėra tiek antidemokratiška, kaip anksčiau, bet palaiko maždaug senovišką liberalinį nepasitikėjimą, tiek prieš liaudies valdymą, tiek prieš valstybės kišimąsi. Taigi XIX amžiaus pabaigoje valstybės gyvenimas vakarų kultūros sluoksniuose atrodo gana vientisas. Žinoma, tikroji demokratija kol kas tėra išimtimi, bet netaisykle. Monarkas ir aristokratiniai bei plutokratiniai aukštieji rūmai dažnai turi žymių privilegijų; balsavimo teisė į reprezentacines institucijas ar jų tautinius skyrius yra - be nedaugelio kraštų - daugiau ar mažiau apribota. Bet piliečių politinė laisvė, praktiškai imant, yra neaprežta; partijos ir kitos tautinės organizacijos sudaro aktyviasias jėgas visuomeniniame darbe; panašių judėjimų įtakoje apsprendžiamos konstitucijų reformos demokratine kryptimi. Tiek politiniuose, tiek ir moksliniuose debatuose vis dažniau prieinama nuomonės, kad vystymasis, nežiūrint ar jis atrodo pageidautinas ar ne, eina prieš jau prastą tautos valdžią. Kai kurie priešinasi pakeitimui, bet greičiau tikėdamiesi jį atidėti, nei eliminuoti, kiti veikia už betarpišką ir berezervinį jo įgyvendinimą. Buvo tikima, kad bendri politiniai priešingumai gali būti panaikunami per nuosprendžius laike laisvo nuomonių pasikeitimo. Tik koletas rašytojų - į kuriuos opinija žiūrėjo kaip į kietasprandžius ar reakcionierius - kartojo tas nelaimės pranašystes, kurios anksčiau buvo įprastos.

Du bendri, tarp savęs santykiauja faktoriai buvo surišti su šiaja stadija konstituciniai politiniame ir ideologiniame išsivystyme. Pirmiausiai tai pragyvenimo, standarto greitas kilimas; daugelyje kraštų, pavyzdžiui, darbininko realinės pajamos esą vidutiniškai padidėjo 3-4-ris kartus laike pusės šimto metų. Sakoma, kad nuo to priklausė socialinio įtempimo sumažėjimas: tada ir labai dedeli ekonominiai nelygumai pernešami be didelio nepasitenkinimo, kai bendras gyvenimo lygis greit kyla. Antra, tai ilgas taikos periodas: laike 1815-1914 m. žmonių ir gerybių nuostoliai buvo, palyginti su nuostoliais, kuriuos kentėjo Europos valstybės per karą, visai nežymūs. Kuriam laipsnyje šios sąlygos gali būti traktuojamos kaip priežastys tik ką minėtų politinių tendencijų paliekamus prastu reikalu; pačioje savo esmėje negali tokios rūšies bendri paaiškinimai būti tiksliu griežtai teisybei įrodyti, nes reikalingos palyginamosios medžiagos trūksta.

(tęsinys sekančiame numeryje)

Trumpai iš visur

Š V E I C A R I J A.

Studentų atstovybė.

Kuri laiką mes neturėjome savo atstovybės, nes po kun. Končiaus apsilankymo, ji buvo panaikinta. Dabar vėl numatoma rinkti naują atstovybę, kadangi senosios kadencija pasibaigė. Igaliojimo pritarimas tuo reikalu jau gautas.

Ž.

Stipendijos.

Š.m. sausio pradžioje keli studentai gavo iš BALF'o Igaliojimo pranešimus, kad nuo sausio mėn. 15 d. stipendijos nebebus išmokamos. Priežastys - pinigų stoka. Tačiau vėliau paaiškėjo, kad vis dėlto bus išmokama stipendijos visą šį mėn. semestrą.

G.

Š V E D I J A.

1947 m. vasario mėn. 8 d. įvyko L. D - jos švedijoje, Stockholmo skyr. višutinasis susirinkimas.

Senoji valdyba padarė pranešimą apie savo nuveiktus praėjusiais metais darbus bei sunkumus, kuriuos ne taip lengvai pasisekdavo nugalėti. Valdybos veikla ir Draugijos žurnalas "Pragiedruliai" susilaukė aštrios kritikos, kurios pasekoj buvo priimta rezoliucija, adresuota Centro Valdybai.

Be pranešimo ir aš tris kritikos buvo renkama nauja valdyba, išrinkta: St.Vainoras - 32, St. Petrauskas - 25, A.Rozenblatienė - 24, E.Varnauskas - 24, ir P.Lapė 24 balsais.

Iš švedų laikraščių.

Jau daugeli kartų didesnieji švedų laikraščiai aprašydavo Lietuvą ir jos gyvenimą rusams okupavus. Štai dabar vėl švedų dienraštis "Dagens Nyheter" š.m. sausio mėn. 23 d. įveda straipsnį "Pasipriešinimas Lietuvoje". Straipsnyje aprašoma, kad Lietuvoje vyriausią valdžią turi komunistų partija, kurią atstovauja du asmenys: gen. Efimovas,

kuris yra valstybės saugumo departamento valdytojas, antras - gen. maj. Bartašiūnas, vidaus reik. ministeris. Jam priklauso apskričių ir valsčių "tremiamieji komitetai", kuriuos kontroliuoja centro komunistų partija per savo skyrius.

Gen. Efimovo slaptoji policija ir gen.maj. Bartašiūno militarinės grupės sudaro 60,000.

Straipsnyje pastebima, kad nežiūrint į tai, Lietuvoje kovoja gerai ginkluotų, vadovaujamų vienos centrinės valdžios, 30.000 partizanų.

Be to trumpai pavaizduojama pogrindžio spauda. Iškraščiuojama apie 18-ka įvairių partizanų leidžiamų laikraščių, kaip pav.: "Laisvės Varpas", "Kova", "Už Tėvų Žemę" ir kit.

Be šių lietuviškų yra leidžiami du laikraščiai rusų kalba. Jie specialiai skiriami rusų kareiviams, agentams ir šiaip atgabentiems iš Rusijos gilumos žmonėms. Juose iškoliama tai kas nerašoma sovietų spaudoje. Be to, plačiai iškoliama Amerikos ir Anglijos kritika sovietų režimui.

Straipsnyje taip pat iškoliama, kad 1946 m. pavasarį buvo sudaryta centrinė polinė valdžia, apimanti viso krašto veiklą. Šis valdžios organas vadinasi sutrumpintai VLAK, t.y. Vir. Lietuvos Atstatymo Komitetas.

Bendrai straipsnyje patiktos žinios "Šviesos" skaitytojams daugumoje žinomos.

T-as.

V O K I E T I J A.

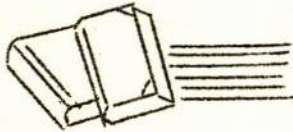
"Valymai"

Visose trijose vakarų zonose, UNRRA stovyklose, paskutiniu laiku yra įsisiautėję "valymai", kurie be maž kelia paniką išvictintų asmenų tarpe. Iš surinktų daugybės anketų daromi palyginimai ir, jei randamas bent mažiausias nesąmoningas pakei-

timas, tai toks asmuo be jokių ceramonijų išmetamas lauk iš UNRRA globos ir perduodamas vokiečių žiniui. To nuo nacijų "valymo" pasėkoje lyg tyčia dažniausiai nukončia visai nekalti žmonės. Vokiečiai gavę savo žinion tokį "Ausländer" išlieja ant jo visą savo pagicę ir jam vargšui keliai visur uždaryti.

Nemažas skurdas maisto ir rūbų atžvilgiu yra taip pat UNRRA stovyklose, bet vistiek vegetuoti ten geriausiai galima. To viso notekimas lygus uždarymui į vokiečių koncentracijos lagerį.

Paž.

Srauda ir knygos

ISTORINĖ KNYGA RAŠO APIE LIETUVĄ

Švedų Užsienio Politikos Institutas /Utrikospolitiska Institutet/ yra išleis- 4 dalių istorinę studiją apie II - jį pasaulio karą, pavadintą "Kriget 1939-1945", knygų rinkoje yra jau 3 tomai. Ketvirtas dar nepasirodęs. Neseniai pasirodžiusiam 3 - me tome be daugelio įvairių straipsnių, randamo palyginti trumpa, bet stipriai koncentruota straipsnį ir apie Pabaltijo valstybes.

Šiame sraipsnyje apžvelgiama visas laikas nuo pat pirmosios sovietų okupacijos. Rašoma, kad rusai 1940 m. užėmę Pabaltijo valstybes, stengėsi įrengti sustiprinimo zoną prieš vakarus. Iš šių kraštų visai be jokios kaltės buvo gabenama jų piliečiai į tolimą Rusijos gilumą. Susikūrė pagrindinis pasipriešinimo judėjimas. "Ūitai labiausiai buvo išvystyta Lietuvoje, kur susidarė

stiprios illegalinės kovos organizacijos" - pabrėžiama knygoje.

Vokiečiams pradėjus karą, jie būvę pradžioje sutikti kaip išlaisvintojai visame Pabaltyje, o "Lietuvoje stiprūs laisvo judėjimo daliniai puolė iš užpakalio žyngius rusų jėgas ir tarp kitko paėmė į savo rankas valdžią Vilniuje". Tačiau neužilgo draugiški jausmai atvėso, kai "išvauduotojai" pasirodė esą antri okupantai".

Toliau aprašomas vokiečių okupacijos laikas ir taip gi pažymima, kad ir šiuo metu didžiausią pasipriešinimą parodė Lietuva. Palaidus laikiną vyriausybę ir activistų sąjungą, "kuri tą patį vakarą buvo davusi vokiečiams ne taip jau nežymią militarinę paramą", 1943 m. gen. Plocha- vičius gavo leidimą sudaryti 14 lietuviškų batalijonų. Aprašant tų batalijonų tragediją, straipsnis baigiamas pridodama dar, kad vokiečių žiniomis Pabaltyje buvo "likviduota" 1,4 mil. žmonių.

A.K.

ooOoo

VASARIO 16 - šios MINEJIMAS STOCKHOLME.

9³⁰ pamaldos Katedroje. Mišias laikys ir pamokslasakys Jo Ekselencija vyskupas dr. Müller. Lietuvų kalboje pamokslą sakys kun. J. Tadarauškas.

15,00 konsertus didžiojoje salėje baltų koncertas.

19,00 iškilmingi pietūs Radhus patalpose St. Eriksg. 37 A. Kviečiami gausiai dalyvauti lietuviai ir švedai.

Pietų kaina 7,- kr.

Vasario 16 - tos ruošimo komitetas.

SVIESA - lietuvių akademinio jaunimo žurnalas V. Europoje. Eina kas mėnuo. Leidžia A. J. Samburis "Sviesc". Redaguoja Redakcinė Kolegija. Korespondenciją siųsti adresu: Bråvallag. 9v, Stockholm, c/o Staneika.

Pulgis Andriušis.

L A I K A S E I N A .

(Würzburgiečio pasipasakojimas)

Abu šie feljetonai yra paimti iš pereinamais metais Vokietijoje (Gunzenhausene) išleistos Pulgio Andriušio knygos "Ir Vis Dėlto - Juokimės!" Apyplonė knygutė apima nedidelį feljetonų rinkinį, kuriuose vaizduojama D.P. - išvietintų asmenų, arba pagal pirmąsias angliško pavadinimo raidės populiariai vadinamų Dievo Paukšteliu -buitis. Karo psichozę pakeitusi emigracinė tokia pati, iškelia pas daugelį mūsų tautiečių Vokietijos vakarinėse zonose, tarp bado ir skurdo tragiškumo, neišivaizduojamai komiško bruožo ir skaudžiai ironiško gyvenimo vaizdų. Pulgis Andriušis, savo visiems pažįstamu sąmojingumu ir gyvumu vaizdšiamame humoristinės stilnėje atskleidžia tuos itin charakteringus vaizdus minėtame feljetonų rinkinyje su "nesuprantamų žodžių žodynu" gale.

Žinot tas pirmosios vasaros dienas po išvadavimo Würzburgė! Ant Maino upės kranto, laiptais pakopus, už gyvatvorių, po trispalve vėliava koks buvo eismas! Ir ant žolelės prigulę, ir pilnas kiemas, ir ant vilos laiptų nėra kur pastatyti dulkinę iš kelionės koją. Už vartų vis kelios blizgančios mašinos, patvorėmis kėpsio motociklai, priversta dviračių, kartais gatvę užskersina ir sunkvežimis su mūsų spalvomis. Iš Hitlerio baudžios paleisti tautiečiai bando L. Sąjungos, kuri čia įsikūrė, valdžią: ką ji gali, ir ko ji negali. Kitaip sakant, ką ji man gali duoti?

Vieną karštą dieną iš po pavėsio priselin senas pažįstamas ekonomistas ir po įžanginių "kur, kaip", pradeda skystis:

-Suprask mano tragišką padėtį...

-Ką, šeima pasiliko ar subombardavo? - klausiu ekonomistą.

-Ne, juk žinai, kad esu nevedęs...

-Daiktai dingo багаže?

-Visus turiu su savim, - guodėsi, ekonomistas.

-Tai kas gi? - paklausiau.

Ot, kas, ponas, - dėstė pasitvėręs man už atlapo tautietis. - Laikas eina ir eina mano nenaudai. Kiti, žiūriu, jau šio to griebėsi, o man laikas eina ir eina ir aš dar nieko neuždirbau. Gal tu čia, kaip arčiau prie valdžios, galėtum ką partarti man?

-Tai čia yra tokia Unrra....

-O ką ji gamina? - karšiai susidomėjo ekonomistas.

-Dalinį maistą, drabužius...

-Va, va, man kaip tik tokia tinka. Juk tu žinai, Petrai, aš Lietuvoj visą laiką... - džiaugėsi jis.

-Bet, matai, Unrra yra amerikiečių įstaiga, ar pats angliškai nusimanai?

-Vokiškai susikalbu, bet angliškai silpnas, švach! - nusiminė ekonomistas.

-Tai čia dar bus ir Raudonasis kryžius, lietuviškas...

-Bet kada jis dar bus! O laikas eina ir eina, - dejuo Würzburgo lankytojas. -

Beje, draugas Petrai, aš girdėjau, kad čia sąjunga dalina vokiškas įmones? Žinai juk aš Lietuvoje visą laiką buvau prie įmonių....

-Kad, rodos, sąjunga dar nedalina įmonių. Tur būt, komendantūra - suabejojau.

-Tai ir gi gerai. Padėk man nueiti į komendantūrą, juk susišneki angliškai - atrijęs siūlė žmonininkam. Atsilyginsiu, kaip nors, laikui bėgant.

Į komendantūrą vis dėlto nenuėjom, nes reikalas, atrodė, ne iš tų, kurie išdėga. Eko omistas mane pamatė ir dar tris dienas išbuvo Würzburgė, stebėdamas bendrąjį tautiečių eismą. Ir nusižiūrėjo, kaip daug kas iš atvykusių pasirūpina sąjungos pažymėjimus. Komitetams sudaryti ar kokius kitus tenai. Trečią dieną tokį raštelį išsinešė ir ekonomistas. Po to dingo iš Würzburgo.

Kelioms savaitėms praslinkus, jis jau atvažiavo motociklu. O rudenio prie sąjungos vartų sustojo naujutė mašinėlė, iš jos lyg ungurys išnėrė ekonomistas, apsisiautęs madingu paltu, pirštinėtas.

-Na, kaip, ar laikas eina jau į naudą? - paklausiau.

-Et, ponas, laikas sau, o žmogus sau! - tarė mostelėjęs ranka ir, negaišindamas brangaus laiko su manim, nubėgo į komitetą.

oooOooo

GAUDEAMUS IGITUR.

(Initium semestri proga)

Atvažiavo į universitetinį Tübingeno miestą tipelis vardu Maklakas Pranas. Užsirašė į bendruomeninę valgyklą, į sausą davinį, be to, Virtšaftsamte išsiėmė voikiškas korteles. Iš Reutlingeno lietuvių kolonijos taip pat gavo valgytojo teises (traukiniai jau buvo pradėję vaikščioti, 11 kilometrų - ne kelionė); o be to, prispyrė prie sienos Kirchentollinsfurto burmistrą, išvadino nacių ir tas iš didelio išgąsčio davė Maklakui Pranui visą perijodą.

Taigi Maklakas Pranas vaikščioja universitetinio miesto gatvėmis ir kiekvieną savo amžiaus lietuvių vadina kolega. Trumpai pakalba ir bėga:

-Atsiprašau, kolega, skubu į universiteto biblioteką, - baigia pabrėždamas.

-Puikus vaikinai... Kai mes dykinėjame, Nekaro paplūdimyje vartomės, jį aukojausi mokslui, - atsidūsta tiubingietis lietuvis.

Kitą sutikęs, Maklakas Pranas pakeisdavo stilių ir sakydavo:

-O revuar! Bėgu į praktikos darbus.

Ir gale kalbos būtinai prikergdavo:

-Gaudeamus igitur.

Biškį su lietuvišku akcentu.

Musiškiai vyrukai tiesiai negalėjo atsistebėti.

-Ir linksmas, ne koks surūgęs knygy žiurkė!

Vienoje kortelių kompanijoje, malošęs 10.000 markių, Maklakas atsiprašydamas išėjo:

-Pasiutiškai užimtas, dirbu doktoratą!

Visuose universitetinio miesto sluoksniuose Maklakas Pranas įsigijo simpatijų. Valgykloje niekada nekėlė ginčų su švabėmis padavėjomis, rūkalus dalinant pavyzdinčiai laikėsi, akiplėšiškai nelindo prie vaidžios, visiems fundydavo cigaretes, prie įėjimo į kultūrinius parengimus visuomet įkišdavo po 50 markių be grąšos pareikalavimo, sausą davinį atsiimdamas nekeldavo balso, kad vynas praskiestas vandeniu.

Taip praslinko mėnuo su kaupu. Universiteto bibliotekos vadovybė pastebėjo, kad iš kabyklos dingsta vai paltas, tai skrybėlė, tai lietsargis. Vienas universitetinio miesto daktaras po vizito pajuto, kad jam trūksta kaliošų. Ir kitose akademinėse įstaigose per tą mėnesį susidarė tam tikrų trūkumų, kurie buvo nurašyti į nuostolius. Medicininės klinikos lavoninėje pasigedo penkių litrų formalino ir vieną medicinos mokslui labai dėkingą lavoną teko pakasti po žemę.

Vieną dieną septyni švabai atsivijo Maklaką iki komiteto. Maklakas, įsmukęs pro duris, nebėgo laiptais aukštyn, bet šmukstelėjo žemyn ir pasislėpė rūsyje. Švabai įbėgo į komitetą, o tuo tarpu Maklakas ramiai išėjo į gatvę ir užsirūkė amerikonišką:

-Gaudeamus! - tarė pūsdamas dūmą.

Po kelių dienų Maklaką Praną vienas tiubingietis studentas susitiko patogiai įsitačiusių traukinyje:

-Išvažiuojat? - paklausė tiubingietis.

-A, kolega, gaudeamus! - tarė Maklakas.

-Persikeliu į Heidelbergo universitetą.

-Kodėl, juk neblogai pastatytas mokslas ir Tübingono? - teiraujasi tiubingietis.

-Gaudė... - reikšmingai atsakė Maklakas.

-Aš klausiu rimtai, o tu vis savo gaudeamus - nekantrauja studentas.

Maklakas Pranas apsidairė traukinyje ir, nepastebėjęs nei okupacinės, nei vietinės, nei kitokios valdžios pėdsakų, tarė studentui, plodamas su letena jam per petį:

-G a u d ė j i e m u s i r k i t u r! Gaudė jie mus Vangene, gaudė jie mus Biberache, gaudė jie bus Ravensburge, dabar tegu pasigaudo Tübingene!

Dabar tiubingietis suprato, kodėl Maklakas vis ištardavo G a u d e a m u s i g i t u r su lietuvišku akcentu. Ir, persimetęs į lengvą stilių, paklausė:

-Na, o daktaratą padarei?

-Nelabai apsimokėjo: tiktai kaliošai! Na, bet penketą šimtų paimsiu - mirktelejo Maklakas ir pro išpampusio portfelio prarają parodė litro galvutę. - Paimsim ant labos nakties?

Patraukė po karvės gurkšnį.

-O praktikos darbai? - dėl visko pasiteiravo užkaięs tiubingietis.

-Tai mes juos tik ką ir išgėrėm!

-Neaišku, dievaži... - vapėjo jau pašlijęs studentas.

-Tai dėl aiškumo dar po vieną šliuksnį! - paragino būsimasis heidelbergietis studentas.

-Dievaži, nesuprantu, kaip tai praktikos darbai...

-Formalinas, kolega. Iš klinikų lavoninės... - atidengė kortas heidelbergietis.

Tiubingietis išbėgo ir po to vėl grįžo. Pažaliavęs toks, pageltęs. Tikras lavonas.

-N o s h a b e b i t h u m u s, kolega - apramino heidelbergietis. - Visi mes į žemę nueisim...

oooOooo

